

Asia: VN/1082/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Ennakollinen ohjaus on lähtökohtaisesti perusteltu menettely. Ohjauksen tulee kuitenkin tässä muodossaan olla suositusluonteista ja herättelevää, mikä mahdollistaa ja säilyttää hyvinvointialueen päätösvallan ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen. Ohjauksen ensisijaisena tavoitteena tulee olla ennaltaehkäistä hyvinvointialueen joutuminen lisärahoituksen hakemisen tai arviointimenettelyn kriteereiden toteutumisen tilanteeseen. Ohjauksen tulee olla koordinoitua ja kokonaisvaltaista niin, että sen lähtökohtana on toiminnan, tehtävävastuiden sekä talouden yhteensovitettu ja tasapainotettu ohjaus. Kyseessä ei tulisi olla korostetusti vain ennakollisen talouden ohjauksen menettely vaan kokonaisvaltaisempi toiminnan ja talouden yhteensovitettu ohjaus. Ohjauksen toteuttamisessa ensisijaista on sen sisällöllinen hyöty hyvinvointialueen omaan päätöksentekoon ja toteutettaviin ratkaisuihin eikä ohjauselementti saa johtaa muodolliseen byrokratian lisääntymiseen vailla sisällöllistä vastetta.

Arviointimenettely

Keskinen muutos esityksessä on, että arviointimenettely voitaisiin käynnistää nykyistä nopeammin, eli jo ensimmäisen myönnetyin lisärahoitusratkaisun jälkeen.

Nopeutettu arviointimenettely on ”vahvennettu” menettely toisaalla tässä lakimuutoksessa esitettyyn ennakollisen talouden ohjauksen käyttöönottoon. Tulee arvioida, miltä osin ennakollinen talouden ohjaus tai aikaistettu arviointimenettely mahdollisesti johtaisivat yhdessä päällekkäisyyteen, mikä johtaa perusteettomaan hallinnolliseen menettelyyn ja toistoon.

Tässä yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota niihin kriteereihin, joiden perusteella valtiovarainministeriö harkintavaltaansa käyttäen päättää arviointimenettelyn käynnistämisestä. Arviointimenettely tulee käynnistää vain painavin perustein ja tilanteissa, joissa hyvinvointialue ei

ole pyrkinyt tai pystynyt tasapainottamaan taloutta käytettävissä olevin keinoin. Kokonaisvaltainen tilannearvio sekä riittävän varhain käynnistetty ennakkoiva ohjaus voivat olla arviointimenettelyn käynnistämisen vaihtoehtona.

Arviointimenettelyn tulee olla erityisjärjestely. Nykyisessä hyvinvointialueiden taloudellisessa tilanteessa arviointimenettelystä on vaarana muodostua tavanomainen toimintatapa ja valtion ohjauskeino, mitä esitetty aikaistettu arviointimenettelyrakenne olisi mahdollisesti vahvistamassa. Ensisijaisesti tulee kehittää rakenteita, joilla ehkäistään hyvinvointialueen ajautuminen arviointimenettelyn tai lisärahoitustarpeen tilanteisiin. Tosiasiallisesti tilanteessa, jolloin hyvinvointialue on joutunut turvautumaan lisärahoitukseen ja lisärahoitus on alueelle myönnetty, on hyvinvointialueen taloudellinen ja toiminnallinen kantokyky jo vakavasti vaarantunut. Tämä puoltaa arviointimenettelyn käynnistämistä jo ensimmäisen lisärahoituspäätöksen yhteydessä.

Lainanottovaltuus

Esitetty kirjausmuutos on teknisluonteinen ja vastaa olemassaolevaa menettelyä.

Hyvinvointialueilta nousee kuitenkin tarve uudelleenarvioida laajemmin myös lainanottovaltuuden sisällöllistä määrittelyä. Tarkoituksenmukainen investointisuunnittelu edellyttää mahdollisuutta taseperusteiseen investointiin että sopimus pohjaiseen hankintaan. Harkinta tehdään kohteittain ja kustannusperusteisesti. Nykyisessä menettelyssä eräät investointikohteet näyttävät hyvinvointialueen budjetoinnissa ja taloussuunnittelussa päällekkäisinä niin, että tosiasiallisesti kustannus toteutuu vuosittain käyttötalouden ostoina ja kuluina pienentäen vuosikatetta, mutta lainanottovaltuutta laskettaessa sama sopimus kokonaisinvestointina ”syö” laskennallista lainanottovaltuutta eikä tässä huomioida vuosikatteen yhteyttä.

Muut huomiot

Asiaksmaksujen päätösvaltaa koskeva muutos on perusteltu ja tarpeellinen. Hyvinvointialueille syntyy mahdollisuus delegoida päätösvalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Muutos sujuvoittaa menettelyä ja mahdollistaa tarvittaessa myös nopeamman reagoinnin asiaksmaksumuutoksiin varainhoitovuoden aikana sekä vuoden vaihteessa asiaksmaksuja koskevan asetuksenannon aikataulutuksen puitteissa.

